

Germaans Heidendom

Germaans Heidendom

Een handboek voor blot en ritueel

Frigga Asraaf

Omslagontwerp: Michiel de Nijs
Illustratie omslag: Frigga Asraaf
Illustraties: Luna Verde
Website: www.hetrad.nl
Uitgave: www.bookmundo.nl
Zetwerk: Bittext

© 2024 Frigga Asraaf

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet, disk, cassette of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

NUR 719

ISBN 978 94 0376524 2

INHOUD

INLEIDING	9	Het aanroepen	62
WOORD VOORAF	15	Het doel	64
DANKWOORD	17	Het offeren	65
DEEL I		Oude offergebruiken	66
GERMAANS HEIDENS		De sumbel	68
WERELDBEELD		Sumbel wetenswaardigheden	69
De Negen Werelden	22	Het heffen van de hoorn	70
De bron en het lot	25	De afsluiting	71
De wezens uit de Negen Werelden	27	Verbeelding middels toneelspel, zang of dans	72
De mensen	27	Online rituelen	74
De goden	28	RITUELEN	
De voorouderlijke geesten	29	VOOR GEESTEN, VOOROUDERS, NAKOMELINGEN EN DE AARDE	77
De elfen, dwergen en reuzen	30	Een zonnerad-rite	79
De omgangsvormen	30	Een begroeting van de dwergen der windstreken	80
BETEKENIS	33	Een blot voor de geesten	81
Blot, ritueel, rite, ceremonie en viering	35	Een blot voor land- en watergeesten	83
Gemeenschap en verbinding	36	Een blot voor het land	85
Bidden en gebeden	37	Een blot voor de voorouders	87
Inclusiviteit en diversiteit	39	Een nakomenlingenritueel	89
Intersectionaliteit	40	Een lhbtqia+ voorouderritueel	92
Toegankelijkheid	41	Een voorouderlijk bondgenoten ritueel	94
Genderneutraal taalgebruik	42	RITUELEN VOOR GODEN EN GODINNEN	97
Kind en religie	43	Een blot voor goden en godinnen	99
VORM EN UITVOERING	47	Een rollenspelritueel met Donar en Sif	101
Het bedenken van een ritueel	48	Een blot voor Frey en Freya	103
Een tekst schrijven voor een ritueel	50	Een blot voor Wodan	104
De woordkeus	52	Een blot voor dertien godinnen	106
Het begeleiden van een ritueel	53	Een blot voor Tyr	109
De aankleding	54	Een ritueel voor genezing met Eir	111
Een draaiboek en de rollen	56		
Voor aanvang	57		
Het maken van vuur	58		
De opening	60		
Een hamer-rite	62		

Inhoud

Een blot voor de Drie Nornen	112	Een Loki-blot	185
Weven	114	Losatri	187
Een ritueel met Mimir	115	Meiavond of Vanadisnacht	187
Een rollenspelritueel met Mimir	117	Broodhaantjes	188
Een blot voor inheemse godinnen	118	Een Vanadisnachtblot	189
Een blot voor Nehalennia	120	ZOMERFEESTEN	193
Een blot voor Nehalennia en Baduhenna	122	Een midzomerblot	196
		Een Vlam voor Vrede	
		midzomerritueel	197
		Negenderhande kruidenspreuk	201
		Midzomer jaargetijdentafel	202
DEEL II		NAJAARSFEESTEN	205
JAARGETIJDEN	125	Een oogstritueel	207
Gemeenschapszin en verbinding met de aarde	127	Herfstevening	210
Jaarverdeling	128	Een herfsteveningritueel	211
Zonnewendes en eveningen	128	Herfst jaargetijdentafel	213
Tijdstippen	130	Een Audhumblaritueel	213
WINTERFEESTEN	133	DEEL III	
Winternacht	135	LEVENSLOOP	217
Een winternachtritueel	135	Veranderingen	219
Sint Maarten	138	Persoonlijke afspraken	220
Sint en andere klazen	140	Rituelen bij veranderingen	221
De Joeltijd	144	Een eed afleggen	222
Moedernacht	145	Afsluitend	225
Een moedernachtritueel	146	VERBINTENISSEN	227
Midwinter	147	Taal vertelt	229
Midwinterritueel I	148	Wettelijk en religieus	230
Midwinterritueel II	149	Het familieweb	230
Midwinterritueel III	151	De voorbereidingen	231
Oud en Nieuw	158	Een huwelijksritueel	231
Een oudejaarsritueel	159	VAN KINDERWENS TOT	
Een nieuwjaarsritueel	160	GEBOORTE	243
Oud-en-nieuwlekkernijen	163	Rituelen rond een kinderwens,	
Donarblot	167	zwangerschap en geboorte	244
Een rijpreuzenritueel	168	Een voorouderritueel	
Een Thorriblot	169	voor een adoptiekind	247
VOORJAARSFEESTEN	173	Gender	250
Carnaval	174	Naamgeving en vernoemen	250
Ploegfeest	176	Een naamgeving- of welkomstritueel	251
Een ploegfeest-ritueel	177	Een rollenspel ritueel	253
Ostara	179		
Een ostararitueel	180		
Een voorjaarsritueel voor kinderen	182		

VAARWEL	259	De mannenovergang	287
Wettelijke regels	261	Met pensioen	288
Uitvaart en rouwritueel	261	Waardig sterven	289
Door de eeuwen heen	263	Naamsverandering	291
Verdriet, troost en steun	266	Ik ben heiden!	292
Rituelen ter ondersteuning	267	Christelijke doop	293
Een afscheidsritueel	268	Een bevestigingsblot	294
As verstrooien, bijzetten		Variaties	295
of begraven	271	Een toewijdingsblot	295
Gedenken	272	Terminologie	296
Afscheid van jong leven	273	Transitie	296
Zwanger worden is niet		Steun uit de andere werelden	297
vanzelfsprekend	273	Queer goden	298
Als het misgaat in een		Scheiden	300
zwangerschap	273	Kinderen en scheiden	301
Als zwangerschap niet		Een scheidingsritueel	301
gekozen is	274	Voorbij en wat volgt	302
Gevoelens rond		HUISVESTING	303
onvoldragen		Reinigen, aarden en	
zwangerschappen en		beschermen van een woning	305
afstand doen	274	Inpakken en wegwezen	308
Rituelen bij verlies of		Inwijden	309
afstand een kindje	275	Een huisinwijdingsritueel	309
Een ritueel na een miskraam	278		
OVERGANGSRITEN	281	RUNENTABEL	313
Opgroeien	282	NAWOORD	315
Verantwoordelijkheid	283	REGISTER	317
Steun uit andere werelden	284	BRONNEN	323
Overgangsriten voor vrouwen	285	Boeken	323
De vrouwenovergang	286	Artikelen	325
Vrouwen aan het woord	286	Internet	325
Moment markeren	287		

INLEIDING

Met het verschijnen van *Germaans Heidendom een handboek voor blot en ritueel* vier ik mijn dertigjarig jubileum als germaans heidens priesteres en dat is bijna de helft van mijn leven. Het was als een donderslag bij heldere hemel toen Wodan mij in 1993 als de zijne opeiste, als zijn priesteres. Het ontbrak mij toen aan enige kennis of ervaring met betrekking dit soort zaken en ik wist amper iets van heidendom. In mijn heidense begin jaren was er weinig kennis beschikbaar en in het nederlands nog minder. De engelstalige boeken *Leaves of Yggdrasil*, *Our Troth* en *Teutonic Magic* had ik ten geschenke gekregen en daar heb ik heel wat in gebladerd. In de laatste twee stonden voorbeelden voor rituelen bij allerlei gelegenheden die ik meer dan eens heb doorgelezen als ik weer opzoek was naar inspiratie. In dit tijd heb ik regelmatig verzucht: “Ik wilde dat er een boek met gebeden en gedichten bestond waarin wordt verwoord wat ik wil zeggen.”

Hoewel niet religieus opgevoed was ik wel bekend met kerkelijke rituelen. Een aantal jaren voor germaans heidendom op mijn pad kwam, had deelgenomen aan een zweethutceremonie en een medicijnwielceremonie. Hierdoor maakte ik kennis met een heel andere vorm van rituelen. Ik ben dank verschuldigd aan inheemse bevolkingsgroepen van Schildpad Eiland (USA) voor de ervaring die ik op heb gedaan met deze twee ceremonies. Beide hebben mij voor de rest van mijn leven iets meegegeven. In plaats van passief een mis of dienst te ondergaan, voelde ik me veel meer betrokken en was het *samen* een ritueel uitvoeren. Iedereen kreeg de gelegenheid om iets te zeggen of bijvoorbeeld een lied te zingen.

Terugdenken aan het allereerste heidense ritueel dat ik zelf leidde, brengt een glimlach op mijn gezicht. Het was een ostarablot bedacht door een vriend uit Engeland. Het werd uitgevoerd zoals het was opgeschreven samen met twee andere vrienden uit die tijd. Wat was ik nog jong en wat wist ik weinig als ik nu terugkijk. Dit schrijvende komen flarden van dat en andere rituelen in gedachten voorbij, zie ik mensen voor me en herinner me lachen, onder de indruk zijn, verwondering, ontroering, verbinding en nog veel meer.

Een beginperiode van iets meemaken is spannend en uitdagend. Het was ook zwaar en meer dan eens was een drijfveer om door te gaan om het wat gemakkelijker te kunnen maken voor mensen die het pad nog zouden gaan ontdekken. Terugkijkend kan ik zeggen dat het voor mij al lang zo is dat germaans heidendom geen dogma, geen leerrede en geen hiërarchie kent en de cultuur ervan zonder lagen of klassen is, zelfs al zou uit de bronnen mogelijk iets anders op te maken zijn. Naast lot en gemeenschap behoren inclusiviteit, diversiteit en gelijkwaardigheid tot de kern van deze religie. De betekenis van *grassroots* (letterlijk ‘graswortels’ een burgerbeweging) is hier voor mij op van toepassing. Alle leden van een gemeenschap, ook een tijdelijke gemeenschap

Inleiding

voor de tijdsperiode van een bijeenkomst (ritueel), dragen samen verantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen en hebben hun inbreng.

In 2010 verscheen mijn boek *Asatru, een naslagwerk*. Het was mijn bedoeling dat een pennenvrucht over rituelen een paar jaar later zou volgen. Dat liet echter op zich wachten. Het is gegaan zoals het gegaan is en brengt met zich mee dat in plaats van een boek gevuld met enkele jaren ondervinding het is uitgegroeid tot het optekenen van 30 jaar ervaring. In alle tijd van schrijven aan dit boek, soms met tussenpozen van jaren, ben ik veranderd en is het leven sterk veranderd. Ik werd me meer en meer bewust van de nadelige gevolgen voor de aarde door de levensstijl van een groot deel van de mensheid, met name in de westerse wereld. Het belang van verbinding tussen mensen onderling en met de aarde werd me steeds duidelijker. Een andere belangrijk punt is dat ik ben gaan beseffen hoe hard verandering in denken over geslacht en gender(identiteit) nodig is. Zaken die ik wil uitdragen en die tegenwoordig nadrukkelijk tot uiting komen in rituelen die ik bijvoorbeeld voor de Vlam voor Vrede ontwikkel.

De Vlam voor Vrede is mijn levenswerk geworden. Daarin komen verschillende rollen van mij samen, zoals de rol van brenger van verandering, vredeswever, older en die van ritueelbegeleider. Evenwicht zoeken is een kernwaarde voor mij en daaruit vloeit onder meer voort dat ik licht en duisternis wil verbinden. Het bevreedt mij hoe mensen zich richten op 'het licht' en dat voetstoots als goed, zelfs *het* goed, zien. Voor mij heeft licht ook vele kanten. Het kan bijvoorbeeld verblindend zijn. Duisternis kan rust bieden na veel of fel licht en het omvat scheppingskracht want veel zaden hebben het nodig om te kunnen ontkiemen.

Rituelen van mijn hand zijn al heel wat jaren op de webstek van Het Rad te vinden en verschenen in tijdschriften in binnen- en buitenland. *The Asatru UK Book of Blóts* (2021) en *Eldariten, das Ritualbuch des Eldaring E.V.* van de Duitse Asatru-vereniging Eldaring (2021) bevatten bijdragen van mij. Het werd inmiddels hoog tijd mijn eigen boek over rituelen af te ronden. Voor mij is *Germaans Heidendom, een handboek voor blot en ritueel* een verzameld werk van dertig jaar door mij opgedane kennis, ervaring en van rituelen die ik ontwikkeld heb en gebeden en zielenzangen die aan mijn geest ontsproten zijn.

Een jaar of wat geleden werd me door de geesten meegedeeld dat ik de rol van older op me moest nemen. Nu pas begint door te dringen dat een boek als dit schrijven daar ook onder valt. In dit boek deel ik immers mijn kennis en (levens)ervaring met de lezers, geef ik raad en vertel over grondbeginselen en waarde van Germaans heidendom en het bedenken en uitvoeren van rituelen.

Het is mijn bedoeling geweest een goed leesbaar en bruikbaar handboek te schrijven voor een ieder die zich (verder) wil verdiepen in het bedenken en uitvoeren van rituelen. De rituelen, blots, ceremonies en rites kunnen worden uitgevoerd zoals ze zijn, en ze kunnen vanzelfsprekend worden aangepast voor persoonlijk gebruik. Wellicht ten overvloede wil ik opmerken dat een ritueel niet groots en meeslepend te hoeft zijn. Klein en persoonlijk kan intimiteit en veiligheid bieden en juist betekenisvol zijn.

Het was lastig een evenwicht vinden om tegelijk voor beginners en voor ver gevorderden te schrijven. Laat je dus als beginner niet afschrikken door alle uitleg, want

het is juist mijn bedoeling mensen op weg te helpen. Mijn raad is alleen te lezen waar je op dit moment mee uit de voeten kan en ik wens je alle plezier of wat je ook zoekt in je rituelen.

Dit boek is opgedeeld in drie delen: *Betekenis en beleving*, *Jaarfeesten* en *Hoogtijdagen en overgangsriten*.

Deel I, *Betekenis en beleving*. Het eerste deel biedt een inkijk in het wereldbeeld uit de germaans/noordse mythologie en vertelt over wezens, als goden en geesten. Verder wordt er aandacht besteed aan de betekenis van rituelen en de opbouw en uitvoering ervan.

Deel II, *Jaarfeesten*. Het tweede deel bevat uitleg over de jaarfeesten. Daarnaast wordt ook een aantal christelijke feesten kort belicht en dan met name de heidense sporen die erin terug te vinden zijn.

Deel III, *Hoogtijdagen en overgangsriten*. Dit deel schenkt aandacht aan feestelijke hoogtijdagen als huwelijk en geboorte en de doorgaans verdrietige gebeurtenissen als afscheid bij bijvoorbeeld scheiding en dood. Tevens worden andere overgangen in het leven besproken zoals puberteit en volwassenheid en het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Ieder deel van het boek kent een aantal voorbeelden van rituelen voor bij diverse gelegenheden en meestal variaties daarop, vaak gevolgd door weetjes uit de bronnen en volksgeloof en -gebruiken die ik in de loop der tijd heb verzameld uit alle mogelijk boeken en artikelen en van het internet heb geplukt. Elk hoofdstuk begint verhalend met de beschrijving van een ritueel of een deel hiervan, waarbij ik heb geput uit persoonlijke ervaringen of het zijn voorstellingen die ik me bij een ritueel voor de betreffende gelegenheden gemaakt heb.

Mensen die geïnteresseerd zijn in meer achtergrondinformatie over germaans heidendom, de germaans/noordse mythologie en volksgeloof verwijs ik naar mijn boek *Asatru, een naslagwerk*.

Hopelijk ten overvloede wijs ik de lezer erop dat wat is opgeschreven grotendeels mijn persoonlijke denkwijze over en beleving van het germaans heidendom is.

Bij de rituelen in dit boek wordt gebruik gemaakt van zinnebeelden afkomstig uit de germaanse mythologie. Ik denk hierbij aan de germaanse visie op de kosmos: de wereldboom Yggdrasil en de Negen Werelden met een verscheidenheid aan levende wezens, zoals mensen, voorouders, dwergen, reuzen, elfen en goden.

De rituelen, zoals ze zijn opgeschreven, zijn doorgaans bedoeld voor een groep. De meeste zijn echter met een beetje aanpassing ook door één persoon uit te voeren. De meeste teksten bij de rituelen zijn zowel in de ik- als wij-vorm opgeschreven. Her en der vertel ik over hoe ik dingen alleen doe. Mensen die onbekend zijn met runen kunnen deze, waar ze in een ritueel gebruikt worden, gewoon weglaten.

In rituelen draait het om menselijke gevoelens en verbinden en horen naar mijn mening toegankelijkheid te zijn. Dit beslaat van voor mij dan ook de hele schaal van *safe space* 'veilige ruimte' voor wie dat nodig heeft en doenlijk voor mensen met beperkingen. Om een heel ander voorbeeld te noemen: hoogtijdagen worden doorgaans

Inleiding

gevierd met familie en vrienden. Soms staan niet alle genodigden even open voor heidendom. Het kan van respect getuigen een ritueel enigszins aan te passen en in een vorm te gieten die voor iedereen begrijpbaar kan zijn. Tegelijk geldt andersom ook. Genodigden kunnen het respect op brengen voor jouw keuze en hun eigen overtuigingen even opschorten.

Voor zover daar ook maar iets over bekend is, zijn overgeleverde gebruiken van germaanse bevolkingsgroepen en volksgebruiken door de eeuwen heen, in dit boek verzameld en beschreven, bedoelt als inspiratiebron. Het zijn gebruiken uit heel Europa en lang niet altijd wordt erbij vermeld waar het precies vandaan komt. Het draait om de algemene beeldvorming die het geheel van de gebruiken oproept en de achterliggende betekenis ervan.

Naast de bronnen zijn ook zaken uit latere tijden dan de tijdspanne van germaanse bevolkingsgroepen en hun culturen van invloed. Verzinsels uit de negentiende eeuw worden soms nog steeds als historische feiten gezien. In het algemeen zijn allerlei lagen van het verleden nog steeds van invloed op ons denken van vandaag, bijvoorbeeld opvattingen uit de Romantiek en Verlichting en de christelijke leer. De engelse historicus Amy Jefford Franks: ‘We moeten er verder van bewust zijn dat we het verleden bespreken door middel van reconstructies, of modellen, en niet het verleden zelf.’ (2019) *Veronderstellingen, tijdgeest, cultuur, filosofieën, geschiedkundige theorieën en meer kleuren mede de beeldvorming die er is over germaans heidendom en tal van andere dingen.*

Met Edda kan zowel de Lied-Edda als de Proza-Edda bedoeld worden. Bij regels uit de Lied-Edda die worden aangehaald is het nummer vermeld van de strofe volgens de genoemde vertaling en die kan soms afwijken van oude teksten of andere vertalingen. Gebruik ik vertalingen van namen dan komen die uit de vertalingen de Lied-Edda en de Proza-Edda van Marcel Otten.

Uitspraak van een aantal letters van oude germaanse talen is als volgt:

in het nederlands:

æ – als in erg

in het oudnoords:

þ – als in het engelse *thing* en *blith*, binnen een woord zoals het engels *mother*

ð – als in het engelse *the*

æ – aye

œ/ö/ø – eu

en in het angelsaksisch en oudengels:

Een ´ op een letter betekent een lange medeklinker: á – aa

æ – als in het engelse *hat*

Voorkomende afkortingen zijn:

onl.	oudnederlands	voor 1200
mnl.	middelnederlands	1200 – 1500
ofri.	oudfries	voor 1550
os.	oudsaksisch	voor 1100
oe.	oudengels	voor 1100
me.	middelengels	1100 – 1500
ne.	nieuwengels	na 1700
ohd.	oudhoogduits	voor 1100
mhd.	middelhoogduits	1100 – 1350
on.	oudnoords	voor 1500
got.	gotisch	uitgestorven in de achtste eeuw
v.o.j.	voor onze jaartelling	
n.o.j.	na onze jaartelling	

In dit boek wordt de hij-vorm gebruikt waar het feitelijk om hij/zij of zij kan gaan. Taalkundig is dat nog steeds gebruikelijk. Sinds een aantal jaar kent het nederlands twee vormen van genderneutrale voornaamwoorden die iemand kan kiezen om zichzelf mee aan te duiden, namelijk 'hen/hun' en 'die/diens'. Als mensen zelf aan het woord komen in dit boek, dan wordt hun woordkeuze aangehouden. Afgezien hiervan doe ik mijn best waar mogelijk genderneutraal te schrijven. Het proto-germaanse **guthan* 'god' is oorspronkelijk een onzijdig zelfstandig naamwoord. In dit boek wordt *guthans* als onzijdig meervoud gebruikt als een genderneutrale vorm om de goden aan te roepen.

Frigga Asraaf
2024

Inleiding

WOORD VOORAF

Rituelen vormen een belangrijk onderdeel van de praktijk van het hedendaags heidendom. Ongeacht hoeveel er gesproken of geschreven wordt over de mythologie, levensfilosofie of zeden, de heidense praktijk is het meest zichtbaar en komt het meest tot leven binnen haar rituelen. Hier maken de goden en andere wezens zich voelbaar en tonen zich de verbintenissen tussen de deelnemers en de wereld om hen heen en de werelden daarbuiten. Toch kan het moeilijk zijn om je eerste blot of ritueel uit te voeren, als je geen gelijkgestemden in je omgeving kent aan wiens rituelen je kunt deelnemen, of wanneer je net zelf een eigen groep bent begonnen. Zelfs als je al eerder aan rituelen van anderen hebt deelgenomen is het bij het samenstellen van je eerste eigen ritueel behulpzaam om je bekend te maken met ervaringen van derden. Hoewel veel van de rituelen die men heden ten dage binnen heidense kringen bedenkt een gemeenschappelijke basisstructuur hebben, zijn er veel verschillende manieren om het in te vullen. Er is dan ook genoeg om uit te kiezen om tot een samenspel te komen waarbij jij je op je gemak voelt. In een ritueel schep je namelijk primair een veilige mentale ruimte. Het is de bedoeling dat jij en eventuele anderen zich daarbij voldoende op hun gemak voelen om zich naar binnen en buiten toe open te stellen, zodat zij de sensaties die het ritueel opwekt op kunnen merken.

Boeken als dit boek van Frigga Asraaf kunnen je helpen bij het bij elkaar zoeken van de elementen waaruit je die mentale ruimte opbouwt. Frigga geeft een groot aantal voorbeelden van hoe rituelen kunnen worden opgebouwd. Dit zijn rituelen die zij, vaak samen met de mensen om haar heen, waaronder ik, in de loop der jaren zelf heeft bedacht en uitgevoerd.

Sommige elementen uit deze rituelen heb ik al die tijd hetzelfde zien blijven. Er zijn ook duidelijk zaken die veranderden. Soms was dat omdat onze persoonlijke voorkeuren daar om vroegen, bijvoorbeeld vanwege de manier waarop we ons op die momenten met de goden en de andere krachten om ons heen verhielden. Andere keren was het omdat we ergens buiten onze eigen groep inspiratie opdeden. We zijn met enige regelmaat samen bij andere groepen in binnen- en buitenland op bezoek geweest en hebben daar aan allerlei rituelen deelgenomen. Van iedere groep namen we zo weer een stukje inspiratie mee, dat onze eigen rituelen vervolgens beetje bij beetje veranderde.

Wanneer je vaker rituelen samenstelt en uitvoert, zou je kunnen merken dat je wel eens wat aan je vaste elementen zou willen veranderen. Dit kan zelfs zo zijn bij de rituelen die je tijdens de jaarfeesten doet. Vieringen van jaarfeesten zorgen voor een stukje stabiliteit in het verder soms chaotische bestaan. Bij zo'n viering past vaak een ritueel dat die stabiliteit benadrukt. Dat doet het dan bijvoorbeeld door geheel of deels een herhaling te zijn van rituelen tijdens eerdere jaarfeesten, of specifiek het

ritueel tijdens hetzelfde jaarfeest een jaar eerder. Ik ben individuen en groepen tegengekomen die dit principe heel letterlijk namen en bij elk jaarfeest hetzelfde ritueel uitvoeren als in voorgaande jaren. Voor deze mensen werkte dat het op deze manier goed. Ik ben echter van mening dat mensen en groepen veranderen en dat het dan niet zo vreemd is als hun rituelen met ze mee veranderen. Door je rituelen ongewijzigd te laten houd je je wellicht vast aan iets wat jij of de groep al lang niet meer bent. De beleving en voorkeuren van mensen veranderen en zo veranderen ook de chemie binnen of samenstelling van een groep. Ik denk dat het goed is hier rekening mee te houden wanneer over een langere periode rituelen voor een groep of voor jezelf bedenkt. Past een blot nog wel bij jou of bij de groep? En zo niet, wat past dan wel? Hier keer ik weer terug bij mijn eerder gemaakte punt. Kijk hoe anderen hun rituelen opbouwen en gebruik wat bij je past. Dit boek kan je een aantal handvatten aanreiken om een eerste blot, of juist weer nieuwe rituelen samen te stellen.

Iedereen die eerdere boeken of artikelen van Frigga Asraaf gelezen heeft zal ook in dit boek haar eigen stijl herkennen. Haar persoonlijke ervaringen wisselen haar in de loop der jaren vergaarde kennis af en vormen zo een goed leesbaar en zeer bruikbaar weefsel van theorie en praktijk. Er rest mij dus alleen nog de lezer een inspirerende en leerzame reis door dit boek toe te wensen.

Michiel de Nijs
2024

DANKWOORD

Vol genegenheid spreek ik mijn dank uit aan de raddraaiers Nancy, Michiel, Dolly, Wilco en Rachél en de kinderen. Mijn dank gaat ook uit naar alle anderen die in de loop der jaren voor korte of langere tijd deel uitmaakten van blotgroep Het Rad, net als alle mensen die aan onze rituelen en ceremonies deelnamen.

Graag bedank ik Fjorgyn Thorsven voor haar Audhumbla-blot.

Mijn innige dank gaat uit naar Luna Verde. De samenwerking was om meerdere redenen spannend. Ik ben blij met de tekeningen die je hebt gemaakt voor dit boek, want je hebt in beeld gebracht wat ik er mee tot uitdrukking wilde brengen.

Mijn oprechte dank aan de lhbtqia+ mensen, vrouwen en mannen die mij wilden vertellen over hun ervaringen en inzichten over een aantal onderwerpen die besproken worden in dit boek. Wilma en Katja mijn oprechte dank het voor het vertrouwen dat ik een luisterend oor mocht zijn door de jaren heen rond jullie ervaringen met afstand doen en miskramen. Esther Sanders bedankt voor ons gesprek over abortus. Esther en Katja bedank ik ook voor het meeschrijven over deze onderwerpen in hoofdstuk 4 van het derde deel.

Soleil Poortman en Hans Kromme mijn welgemeende dank voor jullie hulp om een aantal van mijn zielezangen van notenschrift te voorzien.

Verder wil ik Monique Minervasaltaar, Susan Derksen en Nico de Vries hartelijk bedanken voor het proeflezen en de taalcorrectie. Nico tevens mijn waardering voor het inscannen van alle tekeningen.

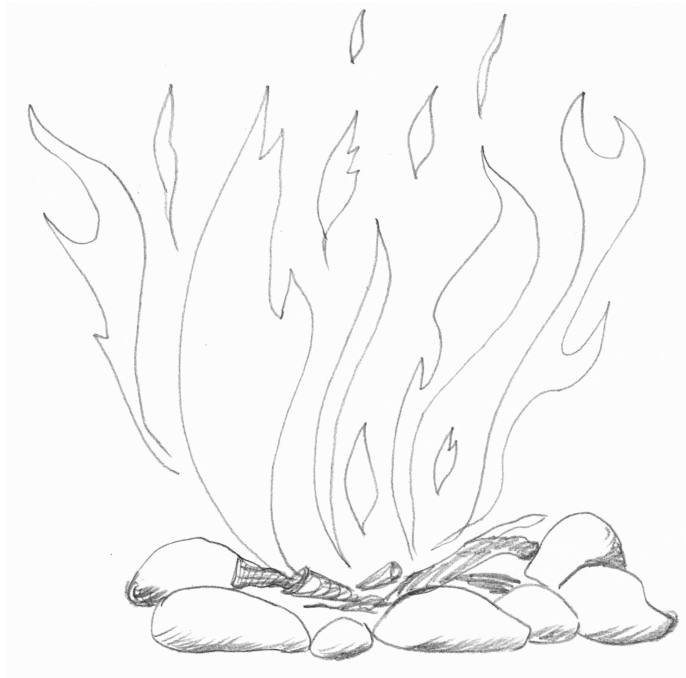
Taco Hoekwater dankjewel dat je bereid was ook de opmaak voor dit tweede boek van mijn hand te verzorgen. Hulp van vrienden is van betekenis.

Als laatste wil ik Arianne Fillerup uit het diepst van mijn hart bedanken voor haar uitdaging dat dit boek beter kon, onze online samenwerking en alle tijd die ze erin heeft gestoken. Voor de gesprekken die we hebben gevoerd, het meedenken en redigeren.

Dankwoord

HOOFDSTUK 1

GERMAANS HEIDENS WERELDBEELD

Achter elkaar lopen we door de keukendeur naar buiten, de tuin in. Een pad leidt ons naar de blotplaats achter in de tuin. Daar aangekomen vormen we een kleine kring en komen onze stemmen tot zwijgen. Ik kijk om me heen naar de vertrouwde plek waar we staan en laat het beeld op me inwerken. Daarbij schakel ik al mijn zintuigen in en zo snuif ik de geuren op van de ons omringende lucht, de boom waar we voor staan en de kruiden die er groeien. Geluiden dringen mijn oren binnen, zowel uit mijn tuin als daarbuiten. Ik zie het donkergroen van de ijf en de vele andere tinten groen van de heg en alle planten, maar ook kleuren als bruin, geel, paars en rood zijn nog te onderscheiden in de inzettende schemer. Een lichte bries streelt mijn huid en haren.

Dit is mijn blotplaats. Hier heb ik hier al heel wat uurtjes doorgebracht, alleen of samen met anderen. Het is waar ik in een stortbui heb staan dansen en zingen of waar ik zomaar even ben om bij de ijf te zijn. Als het weer het toelaat, ben ik er nogal eens 's avonds met volle en nieuwe maan te vinden. Rituelen, of delen ervan, die hier zijn uitgevoerd, spelen door mijn gedachten. Het zijn dierbare herinneringen van verbondenheid.

De ijf staat statig te mijmeren in de schemering. De lantaarns hangen aan de haken en de kaarsen erin branden. Eén hangt aan kant van de pergola waar de clematis tegenop groeit. Een tweede hangt aan de andere kant tussen de ranken van de zoet geurende kamperfoelie. Ze werpen hun zachte schijnsel om zich heen.

Midden op het platje staat een vuurschaal, waarin een bescheiden vuur brandt. De vlammen likken gretig aan het sprokkelhout. Op het stuk boomstronk bij de heg staat een fles mede op een dienblad. Ernaast liggen een hoorn en een vlechtbrood dat later als offer zal dienen. Mijn blik glijdt over de mensen met wie ik in de kring sta. Ik word me gewaar van de rust en de verwachting die over ons neerdalen. Het blot kan beginnen.

Alvorens het doek wordt opgehaald om een vertoning van De Negen Werelden te gaan bekijken, begint dit hoofdstuk met een enkel woord gewijd aan de doorgaande ontwikkeling van germaans heidendom, vanaf de wortels naar het heden. In mijn artikel *Van toen naar nu: germaanse culturen en germaans heidendom* stel ik dat het gerechtigd is de vraag te stellen in hoeverre we een mythe van onze eigen wortels willen scheppen. Germaans heidendom zoals ik en met mij vele heidenen het beleven, is een nieuwe loot op een oeroude stam geworteld in het verleden van de mensheid. Om in het achterhoofd te houden: werkelijkheid en beeldvorming kunnen mijlenver van elkaar verwijderd raken, om het even of het om algemene beeldvorming binnen heidense kringen gaat of om een persoonlijke voorstelling van het leven van onze germaanse voorouders.

Net zo min als je vandaag de dag over *de* heidenen en *de* paganisten en *het* heidendom en *het* paganisme kan spreken, kan dat over *de* Germanen en *de* Kelten. De gebieden waar deze mensen leefden, waren veel te uitgestrekt om eenduidig over hun geloof en gebruiken te kunnen spreken. Eigenlijk deelden ze niet eens een cultuur, alleen een aantal culturele kenmerken. Vandaar dat tegenwoordig meestal in plaats

van over germaanse volkeren veeleer over germaanse bevolkingsgroepen wordt gesproken die culture kenmerken deelden en waarvan de talen verwant waren. Hoewel de talen die werden gesproken tot dezelfde familie behoorden, konden een Kelt uit bijvoorbeeld Oostenrijk en een Kelt uit Noord-Engeland elkaar waarschijnlijk net zo min verstaan als een in plaatselijk dialect sprekende Brabander en een binnensmonds lispelende Deen. Gemakshalve gebeurt het vaak wel, dat we over (de) Germanen en (de) Kelten spreken, om het leesbaar te houden in artikelen en boeken voor heidenen die voor-christelijke religies uit noord-west Europa als de hunne beschouwen. Wees er dus op bedacht dat een schrijver zo een beeld van eenheid creëert dat nooit werkelijk heeft bestaan. Zoals eerder gezegd was er van een eenheid in geloof en gewoonten en gebruiken geen sprake. Wel zijn er rode draden te ontdekken in leefwijzen en geloofsleven, zoals bijvoorbeeld het geloof in goden en geesten en het vieren van jaarfeesten.

Nog iets om te bedenken: er is een verschil of je onderzoek doet met alleen een wetenschappelijke inslag of om (ook) inspiratie op te doen vanuit spiritueel, religieus of magisch oogpunt. Dit kan naar mijn mening heel goed hand in hand gaan. Blijft dat hoe wij het beleven niets te maken hoeft te hebben met hoe het oudtijds werd gezien en ervaren. Dat voegt niets toe of doet niets af aan de betekenis die wij er aan hechten net zo min als een aanspraak dat het oud is zonder verder bewijs er een bevestiging van is.

Oudtijds waren er vele kleine gemeenschappen stel ik me voor. Nederzettingen bestaande uit een paar boerderijen die vaak een eind uit elkaar lagen of een afgelegen boerenhofstede. Her en der was een dorp of zelfs een stad ontstaan. Het is waarschijnlijk dat de rituelen die werden uitgevoerd in de gehuchten, dorpen en steden van elkaar verschilden. Het landschap waar men woonde zal van invloed zijn geweest net als de behoeften van de leden van een gemeenschap. Het waren waarschijnlijk rituelen die van generatie op generatie werden doorgegeven. Mogelijk veranderden ze ogenschijnlijk niet, maar gingen ze toch ongemerkt met hun tijd mee. Voor ons is het boeiend te weten wie en wat er een rol speelden in hun rituelen en hoe het decor waarin ze uitgevoerd werden eruit zag. Daar geven overgeleverde bronnen iets van een kijk op.

In elke streek van Nederland zijn verhalen opgetekend of doen nog de ronde over het landschap en over geesten, goedaardig of kwaadaardig. Witte wieven zijn bijvoorbeeld bekend uit het oosten en het noorden van het land. Alven en aardmannetjes zijn in het zuiden te vinden. Zelf ben ik in de provincie Zuid-Holland op een 'berg' geboren, waarvan wordt beweerd dat die ontstaan is dankzij de reuzin Hillegonda. Deze uit de kluiten gewassen dame woonde ooit, naar het verhaal wil, in de kuststreek en had schoon genoeg van aldoor natte voeten. Met grote passen beende ze naar het strand en vulde haar schort met zand. Op de weg terug knapte een van de gatbanden van haar schort en al het zand viel op de grond. Ze had geen zin het nogmaals op te scheppen en nam het besluit maar te blijven waar ze nu was. Al heel lang wordt die plek Hillegersberg genoemd en behoort tot de stad Rotterdam.

Voorgaande is maar een van de vele voorbeelden die te vinden zijn in sagenboeken met verhalen over reuzen die het landschap gevormd hebben tot wat het is. Over-

geleverde verhalen als mythe en sagen vormen een verbindende schakel tussen het verleden en het heden, tussen de voorouders en de mensen die nu leven. Voor op zijn minst een deel zijn het dezelfde goden en geesten die wij op onze beurt eren. Het decor is soms sterk veranderd, want de wereld waarin we leven is anders en het landschap kan er anders uitzien. Rekwisieten zoals de hoorn zijn gelijk gebleven en anderen vervaardigen we zelf vaak geïnspireerd op archeologische vondsten.

Een mens heeft bij allerlei dingen beginselen nodig om vanuit te kunnen denken als raamwerk en als maatstaf. Mijn verderop beschreven opvattingen over de voorouders zijn daar een voorbeeld van en die lijn trek ik door naar de mythologie. Ik ga ervan uit dat we als mens zelf in belangrijke mate beelden van het onstoffelijke bedenken. Mythen zijn naar mijn mening een manier om het onbegrijpelijke te verklaren en om het grootse van het leven enigszins bevattelijk te maken. Persoonlijk zie ik de mythologie als een plattegrond en een gebruiksaanwijzing tegelijk, waardoor ik mijn weg kan zoeken in de onstoffelijke werelden en al een klein beetje weet wat ik daar zou kunnen aantreffen. Zoals wij ondertussen door de computer en het internet gewend zijn geraakt aan virtuele werelden die echt lijken te zijn en in zekere zin ook feitelijk een werkelijkheid vormen, kunnen ook we kijken naar het wereldbeeld van de germaanse mythologie.

De Negen Werelden

Stel je eens voor dat we in een bioscoopzaal een groot scherm gadeslaan waarop een 3D film wordt vertoond met als titel *Yggdrasil en de Negen Werelden*. De rolprent is met een drone voorzien van een camera opgenomen, waardoor het lijkt alsof we zelf rondvliegen en vrij uitzicht om ons heen hebben. Terwijl we genieten van een flesje fris en wat lekkers doven de lichten in de zaal en verschijnen de eerste beelden op het witte doek. Ze lijken door elkaar te buitelen als de drone in beweging komt en ons via de camera steeds sneller meetrekt door iets heen dat op een enorme draaikolk lijkt. Rond en rond draaien en golven licht en lucht om ons heen, schijnt het wel. Kleuren zweven als wolken en vloeien in elkaar over, om vervolgens weer uit elkaar te drijven. Dan vliegen we in volle vaart aan de andere kant de kolk uit en minderen snelheid. Binnen een paar tellen zweven we rustig door een blauwe lucht en worden we meegenomen naar grote hoogte. In de verte staat een grootse boom. De takken strekken zich uit tot hoog in de hemel, zo ver dat de uiteinden ervan in het niets lijken te verdwijnen. “Zie daar de wereldboom, de ijf Yggdrasil”, zegt een vriendelijke stem op verteltoon, “vele mensen zijn nodig om de stam te kunnen omvatten”.

Eenmaal boven de boom houdt de camera stil, zodat we een mooi zicht hebben naar alle kanten over de Ida-vlakte. Dan neemt diezelfde camera ons mee in een vrije val en suizen we de diepte in, een groene massa binnen. Op weg naar beneden slingert de camera zich als een spiraal rond de stam tussen een wirwar van takken en naalden door. Er lopen herten op de takken van de boom die zich tegoed doen aan het groen en aan de bast. Zagen we daar een eekhoortje langs flitsen? Onderweg van de adelaar in de kroon naar de draak onder de wortels? Ja! De filmcamera zoemt in op het diertje en volgt het een paar tellen op zijn tocht naar beneden.

Midgard Door een kleine opening in het dichte loof schuift het beeld een helder blauwe lucht in met her en der wat schapenwolkjes. We blijken pas halverwege de boomstam te zijn, maar we krijgen zo de kans om te zien hoe Midgard, de wereld van ons mensen, aan de voet van de boom rond de stam ligt. Nu kunnen we eens bekijken hoe de wereldslang Jormungandr zich om de aarde krult en in zijn eigen staart bijt. We ontwaren berglandschappen, uitgestrekte gronden en weidse wateren.

Dan gaat het weer verder rond de stam naar beneden. We gaan nu zo dicht langs de stam dat we de bast goed kunnen bekijken. De soms diepe groeven in het schors lijken wel toegangspoorten de boom in. We dalen echter rustig verder af richting de grond. Daar aangekomen duiken we er meteen in, er dwars doorheen zelfs. Dikke lagen aarde in allerlei kleuren, grote brokken steen en gloeiende lava trekken aan onze ogen voorbij. Het is via één van de kolossale wortels van de wereldboom dat we de diepte in roetsjen, opnieuw rond en rond tot we in de onderwereld beland zijn.

Hel Het is een eigenaardig landschap waar we in terecht komen: bekend en onbekend tegelijkertijd. Het punt waar we ons bevinden, biedt een vergezicht en toont een eind gaans een poort. “Dat moet de poort van Hel zijn die de toegang vormt tot het dodenrijk.”, hoor je iemand in de zaal mompelen. Een stuk deze kant op stroomt een kolkende rivier. Van de brug over de waterloop is het onduidelijk of deze breed of smal is, maar het brugwachtershuisje ernaast is niet te missen en al evenmin de reuzin die er naast staat en de omgeving in zich opneemt. Het moet zinsbegoocheling zijn, maar even lijkt het of ze ons kan zien zitten in de bioscoopzaal.

Jotunheim De camera zwenkt in een meer noordelijke richting en neemt het beeld met zich mee. Al rap doemt een volgende wereld op. Hoge ruige bergen, met kale rotstoppen en diepe dalen ertussen krijgen we nu te zien. Hallen die zijn opgetrokken uit omvangrijke rotsblokken en zwerfkeien of die zijn uitgehouwen in de bergen. De afmetingen van deze wereld roepen een nietig gevoel op, alsof we insecten zijn en door hun oogjes kijken. Het gevoel voor perspectief komt enigszins terug als we de bewoners in het oog krijgen. De camera blijft even stilstaan en gunt ons de tijd om reuzenkinderen in hun spel gade te slaan. Ze hollen achter elkaar aan, plonzen rond in een ondiepe poel of ze zitten op een bankje en hun vingertjes bedienen vliegensvlug de knoppen van hun speeltje, een Nintendo. Hun ouders voeren werkzaamheden uit op het land of rond hun huizen, en onderwijl houden ze hun kroost in de gaten.

Uitgaard Als de camera zich weer in beweging zet, verlaten we de reuzenwereld. Laten we het ruige landschap eenmaal achter ons, dan toont zich een geheel ander terrein. Het ziet er niet alleen anders uit: het voelt ook heel anders. In wat voor gebied zijn we beland? Het landschap is woest, onbestendig en onherbergzaam. Uitgestrekte kale vlakten worden doorkliefd door woest kolkende rivieren en donkere, dreigende wouden bedekken delen van het land. Allerlei vreemde wezens zijn er te zien, van ruige, reusachtige gestalten tot malle, miezerige gedrochten. Ze bewegen zich in een soms vreemde waggelgang, stampen voort of kruipen schichtig rond. Toch zijn er ook vriendelijke landschappen te bespeuren, soms verhuld in een verre kloof. “Uitgaard is de naam van dit oord tussen de werelden”, horen we de verteller zeggen.

Zwartalfheim Dan trekken geluiden de aandacht en de camera beweegt zich er naar toe. Bergen doemen op en we verdwijnen in hun binnenste. Daar weerkaatsen

de hamerslagen van de dwergen tegen de wanden. Strak in de maat klinken de slagen van staal op staal. De vuren laaien hoog op in de werkplaatsen van de vaardige dwergsmeden. Ze zijn duidelijk op elkaar afgestemd na eeuwenlange samenwerking en met weinig woorden begrijpen ze elkaar.

In een hoekig vertrek liggen brokken ijzererts en klompen goud en zilver op hopen bijeen. Flonkerende edelstenen liggen er uitgestald. In een andere ruimte zakken de planken aan de muren bijna door onder het gewicht van de wapens, sieraden, bokalen en ontelbare andere voorwerpen. De camera leidt ons langzaam langs de vele uitgestalde kunstwerken, opdat we het soms ragfijne smeedwerk kunnen bewonderen. Dan vervaagt het beeld weer en gaat het dwars door de steenlagen van de berg omhoog.

Asgard Als we weer buiten zijn, doet het plotselinge daglicht pijn aan de ogen. Hoog in de lucht zwenkt de camera in noordelijke richting. Kort daarop laat een aantrekkelijk landschap zich zien. De camera blijft erboven zweven, en draait langzaam in het rond. Een hoog dak valt op, nog één en nog één. Soms verscholen in een dal, dan weer ver afgelegen in een moeras of bij de zee. Al tellend kom je tot twaalf gebouwen. Wapengekletter klinkt bij een van de hallen, waar een geit op een blinkend dak van goud staat.

Verderop vormen alle kleuren van de regenboog samen een brug die naar de Idavlake leidt, vlakbij Yggdrasil. Op de zijkant van de brug is in wat op neonletters lijkt de naam van de brug aangebracht: Bifrost. De camera zoomt in op de brug, volgt deze een eindje en draait halverwege op het hoogste punt in westelijke richting. Een nachtelijke sterrenhemel trekt aan het oog voorbij alvorens de volgende beelden op het doek verschijnen.

Lichtalfheim Heuveltjes liggen verspreid in een landschap dat voor een groot gedeelte bestaat uit uitgestrekte bloemenweiden met her en der bomen die staan te mijmeren in een zacht briesje. Rode, gele, paarse, witte en blauwe bloemen wuiven samen met de lange grashalmen zacht in de wind tegen de vele tinten groen die de velden bedekken.

“Lichtalfheim,” klinkt nu haast fluisterend de stem van de verteller om de rust van deze wereld niet te verstoren: “Het zijn door mensenhanden opgeworpen heuvels, de grafheuvels van de voorouders.”

Her en der staan eenvoudige bouwwerkjes, weinig meer dan vier palen met een afdak. Hier smullen de doden van de offermalen die voor hen zijn achtergelaten door hun nazaten.

Vanabeim Soms lijken de werelden in elkaar over te vloeien. Zo ook nu, want voor ons strekken zich nog altijd zacht glooiende weiden met een weelderige bloemenpracht uit. Hier echter afgewisseld met velden vol wuivend graan die loom in de zon liggen te doezelen. Runderen grazen van sappig gras en eenden en ganzen waggelen luidt snaterend in het rond. Vogels vliegen af en aan, druk in de weer met het bouwen van een nest of ze genieten van de zon en zingen het hoogste lied. Een vrouw luistert aandachtig naar het kwinkeleren uit de vele vogelkeeltjes en twee katten vleien zich langs haar benen. Vriendelijk kabbelende beekjes vormen zich een weg door het landschap en verdwijnen een weids bos in.

Het beeld vervaagt, terwijl we van richting veranderen en op het zuiden afkoersen.

Muspelheim Even lijkt het of we naar een zonsondergang kijken. Het moment waarop de zon, vlak voor ze verdwijnt achter de einder, verandert in een vuurbol van rode, oranje en gele kleuren. We zakken met de ondergaande zon mee naar beneden. Maar is het de zon wel?

Plots lijkt er hitte van het scherm af te stralen. Vlammen laaien hoog op en loeien, knetteren en sissen met een oorverdovend lawaai. Gedaantes waren rond in de vlammen en nemen je met vurige ogen op. Groot zijn de mannen en de vrouwen die zich in deze vuurzee bevinden en zich er duidelijk volkomen op hun gemak voelen. Als je goed kijkt is het mogelijk meer vormen in de hoge vlammen waar te nemen of zijn de bergen en op lavastromen gelijkende rivieren slechts verbeelding?

Niflheim De camera draait zich 180 graden om en opnieuw wordt het beeld vager, het wordt vaal grijs doorspekt met witte strepen. Hapert de film? Is er een storing? Maar nee, dit is geen ruis. Het zijn dikke flarden mist afgewisseld door een wollige waas van slierten nevel. De ijswereld lijkt je zinnen te begoochelen. Grauwe luchten omfloersen het landschap bedekt met een dikke laag rijp. Uit de mist doemen omtrekken op van wat mogelijk bomen zijn, of toch reuzen? Ranke elfen wellicht? Tegelijk is een landschap zichtbaar dat bestaat uit ijs, schotsen ijs zo groot als bergen waarop de zon schijnt en ze doet glinsteren als diamanten, haast oogverblindend. Rivieren met traag kruierend ijs stromen in weidse vlakten met een verscheidenheid aan wit die je nog nimmer tevoren aanschouwd had. Wit en verstillend is het landschap, zo ver het oog strekt. Het maakt dat we ons klein voelen temidden van deze glinsterende witheid en we lijken te verdwijnen in deze verstilling van nevel en rijp.

De beelden op het witte doek worden onduidelijk en al het wit begint eerst langzaam en dan al sneller te draaien tot er een maalstroom ontstaat. In toenemende vaart neemt de camera ons mee de draaikolk door en als we er aan de andere kant uitkomen worden we omgeven door alle kleuren van de regenboog die zich alle kanten op bewegen in een eindeloos spel. Langzaam verschijnt in rode runen geschreven het woord einde in beeld. De muziek sterft weg en de lichten in de bioscoopzaal gaan weer aan.

De bron en het lot

Er valt natuurlijk nog veel meer te vertellen over de Negen Werelden, zoals over de drie bronnen bij de wortels van de wereldboom: Hvergelmir, de bron van Oerd en Mimirs bron. In mijn denken zijn ze met elkaar verbonden en vormen ze samen *de bron* waar alles uit voortkomt en weer in terug vloeit. In Hvergelmir, de oorspronkelijke bron, borrelt en bruist levenskracht in al zijn vormen. De oerlagen, al dat is geweest, liggen zowel hier als in de bron van Oerd verzonken. De laatste is ook bekend als de bron van het lot. Uit de bron van Oerd putten de drie lotsgodinnen Oerd, Werdande en Skuld dagelijks het water waarmee ze de wereldboom verzorgen. De bron van Mimir staat bekend als een bron van kennis, waaronder alle kennis opgedaan in het verleden. In mijn beeldvorming stromen de draden van het web vanuit Hvergelmir (levenskrachten, oerlagen) de bron van Oerd binnen en zo verder de wereld in, onzichtbaar, maar wel aanwezig. Kennis en wijsheid sijpelen uit beide bronnen de bron van Mimir (kennis van alle tijden, van daarvoor en er voorbij) binnen. Het is

Mimir, de hoeder ervan, die bepaald wie zijn dorst naar kennis en wijsheid aan zijn bron mag lessen.

Om iets van de bronnen te kunnen begrijpen is enige uitleg over het lot nodig. Zoals ik het zie, verbinden de (gezamenlijke) oerlagen en het (gezamenlijke) web alles en iedereen in de Negen Werelden. Dat geheel noem ik het lot of het noodlot. In de oerlagen en in het web zijn de persoonlijke oerlagen en het persoonlijke web van elk levend wezen – stoffelijk of onstoffelijk – met elkaar verbonden. Niemand staat op zichzelf dus zijn er naast de persoonlijke ook grotere weefsels als van families, gemeenschappen, religies, bedrijven tot een collectief web van bijvoorbeeld landen en nog grotere verbanden die direct of indirect met elkaar verbonden zijn. Het web van leven omvat natuurlijk ook flora en fauna en de aarde zelf. De oerlagen worden gevormd door alles wat ooit gebeurd is. Wat vandaag plaatsvindt, zakt vroeger of later weg in de oerlagen maar kan nog altijd van invloed zijn in het heden. Het web zie ik meer als het heden, het leven van nu.

Het beeld van een web bestaande uit ontelbaar veel draden die vanuit een ver verleden doorlopen tot in het heden samen met wat nu gebeurt en wat in wording is, toont voor mij de onderlinge beïnvloeding die bestaat. De invloed van vele zaken, de inwerking en uitwerking die we als mensen op elkaar hebben en daaruit voortvloeiend de verantwoordelijkheid die daarbij hoort. Ik ga ervan uit dat mijn woorden en handelen draden in het web kunnen laten klinken, een draad doen trillen of in beweging zetten. Ik geef als het ware de Drie Nornen draden om in het web te weven, materiaal om al bestaande draden te verstevigen of een nieuwe kleur om aan ander patroon op te zetten.

Een aantal van de goden wordt bijna in één adem genoemd als er over de bron en het lot gesproken wordt: de Drie Nornen, Frigga en Wodan/Odin. De Drie Nornen, Oerd, Verdande en Skuld, zijn al ter sprake gekomen en van hen wordt gesteld dat zij het lot spinnen. Ik zie hen meer als beheerders. Het is niet aan hen om te beslissen wat er gebeurt, hoewel ze er wel degelijk invloed op uit kunnen uitoefenen. Ze hebben overzicht over het web en inzicht in wat er kan gebeuren en bijvoorbeeld hoe het één het ander kan beïnvloeden. Ze nemen een andere plaats in dan de andere goden, maar zijn toch ook onderworpen aan het lot.

In het Eddagedicht Lokasenna zegt Freya over de godin Frigga: “Ik denk dat Frig ieders lot heel goed kent, al spreekt zij er niet over.” (vertaling Otten) Ook van deze godin wordt gezegd dat zij een spinster van het lot is. In mijn denken geldt eveneens voor deze godin dat zij het lot niet bepaald, maar kent en er van invloed op kan zijn.

Mathias Nordvig, deskundig op het gebied van oudnoordse mythologie, literatuur en talen, vertelt in zijn boek *Ásatrú for beginners* dat Snorri Sturluson in zijn Edda een aantal namen van Odin op verkeerde wijze opgevat heeft. *Alföðr* bijvoorbeeld betekent helemaal niet ‘Alvader’, want het oudnoordse woord *-föðr* betekent ‘degene die orde op zaken stelt’. Volgens Nordvig verwijzen bepaalde namen, waaronder de genoemde, naar Wodan/Odin als de god van het lot en ‘binden hij en de andere goden de wereld in een noodlottige, begrensde gemeenschap’.¹

Hiervan uitgaande kunnen alle goden hun invloed op het lot doen gelden. Echter, ik dicht hen geen almacht toe, want zoals gezegd zijn ook zij er door ge- en verbonden. Het lijkt mij dat goden gemiddeld een veel groter inzicht in het web hebben dan

wij. Draden tot ver in het verleden, alle kanten op en wat in wording is kunnen volgen, geeft het meer mogelijkheden te proberen zaken te doorzien en wellicht verandering teweeg brengen. Het lot doorgronden is een onderwerp waarover we als mensen waarschijnlijk nooit uitgepraat raken.

De wezens uit de Negen Werelden

Het is zelden saai met de bewoners van de Negen Werelden als we alle verhalen mogen geloven. Soms proberen ze met listen elkaar te bedriegen of met raadsels elkaar te slim af te zijn. Van de verschillende volkeren zijn er altijd wel een paar individuen op rondreis door de werelden. Ze bezoeken elkaar of komen toevallig in elkanders wereld terecht. Daar zijn in de Edda voorbeelden van te vinden: een reus die vermomd als handwerkerman zijn opwachting in Asgard maakte en aanbood in ruil voor de zon, de maan en Freya's hand een verdedigingsmuur rond de godenwereld te bouwen (Gylfaginning 42) en de reis die Donar en Loki ondernamen waarbij ze de burcht van Utgard-Loki aandeden (Gylfaginning 44-48).

Voor ik verder ga met vertellen over de verschillende wezens wil ik eerst iets uitleggen over animisme dat omschreven wordt als een filosofisch spirituele wereldbeschouwing die wordt gezien als voorloper van religies. Het woord is te herleiden naar het Latijnse *anima* met als betekenis 'ziel', 'geest', 'leven', 'adem', 'levensbeginsel'. Animisme kent gevoel en bewustzijn toe aan mensen, dieren, planten, bomen, stenen, natuurverschijnselen en -krachten, landschappen en de aarde zelf. Daarnaast kunnen volgens mij ook voorwerpen bezielde zijn of raken. Bezielde levensvormen, krachten en voorwerpen kunnen met elkaar communiceren. Deze manier van denken brengt met zich mee om op een respectvolle manier met al het leven om te gaan en er rekening mee te houden, omdat we middels het web van leven met elkaar verbonden zijn en elkaar nodig hebben.

Voor mij is er geen denken in hogere of lagere wezens, maar slechts in verschillende levensvormen, soms nauw verwant aan elkaar. Het begrip geesten gebruik ik als overkoepelende term voor alle mogelijke onstoffelijke wezens die ik ken, waaronder elfen, reuzen, dwergen, voorouders, krachtdieren en ook goden. Mijns inziens heeft elke levensvorm zo zijn mogelijkheden en onmogelijkheden. Geesten zijn tot dingen in staat die wij mensen niet kunnen, maar andersom geldt hetzelfde. Ik ervaar het overgrote deel van de geesten als individuen met een eigen persoonlijkheid. Een zekere uitzondering daarop zijn de voorouders, want die ervaar ik gelijktijdig ook als een collectief. Hier kom ik verderop op terug.

De mensen

Hoe lang al vragen mensen zich af wie we zijn en waartoe we op dit ondermaanse verblijven? Er zijn door de eeuwen heen vele antwoorden op bedacht die tot leerreden van religies zijn gaan behoren bijvoorbeeld. Net zo goed als er mensen zijn die reden(en) aan ons bestaan toedichten, zijn er mensen voor wie dit juist niet zo is. De mens is een ingewikkeld wezen en lastig in een paar woorden samen te vatten. Onze manieren van denken en onze culturen kunnen sterk van elkaar afwijken. We hebben waarschijnlijk allemaal een ander mensbeeld. Over hoe we zouden moeten zijn

en hoe we ons tot de wereld(en) om ons heen en tot onstoffelijke wezens en krachten verhouden. Hoe we de wereld beleven.

We zijn als mens tot goed en slecht in staat. Laten we het goede in onszelf en elkaar aanspreken, zoals onze zorgzaamheid, speelsheid, medeleven, saamhorigheid, creativiteit, weldenkendheid en verdraagzaamheid. Immers, ons zoeken naar bezinning en verbinding is een algemene deler die ons tot elkaar kan brengen.

Als mens delen we Midgard met vele andere wezens. Helaas is de gedachtegang dat we als mens de natuur naar onze hand kunnen zetten nog steeds overheersend. We betalen nu de prijs voor onze schadelijke levensstijl. Het heidendom kan, mede door de animistische kern ervan samen met het lot, een tegengeluid bieden. De laatste jaren ben ik het als volgt gaan uitdrukken: als mensen maken we deel uit van het grotere geheel de gemeenschap aarde samen met alle stoffelijke en onstoffelijke wezens. Immers alle levende wezens zijn ge- en verbonden door het lot en op aarde ook door het eerder genoemde web van leven. Het lot is een kracht die verplicht, bindt en begrenst, onverbiddelijk en onontkoombaar is.

De goden

De bestaansvorm die wij omschrijven als goden sluit over het algemeen goed aan bij ons mensen. Ik ben niet de enige die ervan uitgaat dat de mens zelf een krachtige invloed had en heeft op hun verschijningsvorm. Wat wij als goden waarnemen is volgens mij een gestalte van iets omvangrijkers waarvan ik nog altijd niet weet wat het is en dit geldt wat mij betreft ook voor andere geesten, mogelijk met uitzondering van de voorouders. Vaak verpersoonlijken ze oerkrachten als vruchtbaarheid en levenskracht net als natuurlijke fenomenen als wind en vuur.

De goden zijn deels rol modellen te noemen, hoe zij omgaan met de uitdagingen van het leven kunnen we middels de mythen tot ons nemen en we kunnen we onszelf er in herkennen. Goden staan in vergelijking met andere onstoffelijke wezen al lang op de voorgrond en zien zichzelf daar ook graag. Hun aandacht is nogal op mensen gericht en daardoor zijn ze over het algemeen gemakkelijk benaderbaar. De persoonlijkheden van de verschillende godheden zijn hier wel van invloed op. Net als bij mensen is de één lossere in de omgang dan de ander. Dat niets menselijks hen vreemd is, was mij allang bekend en dit komt ook duidelijk naar voren in de mythen. Dit is voor mij een van de redenen goden noch geesten almacht of onfeilbaarheid toe te kennen. In z'n algemeenheid vind ik het ongerijmd om ervan uit te gaan dat krachten of geesten almachtig of onfeilbaar zouden zijn, want in mijn ogen is niets volmaakt. Dit beeld wordt benadrukt door het feit dat goden net als wij en alle andere geesten uit de negen werelden onderworpen zijn aan het lot, een voor mij belangrijk gegeven. Hoewel de Proza-Edda spreekt over tronen van de Hoge, Evenhoog en de Derde en over Frigga als de hoogste onder de Asinnen zie ik Odin/Wodan en Frigga niet langer als koning en koningin van Asgard, maar gewoon als twee van de vele godheden die het germaanse veld kent.

Een boeiende vraag is hoe men oudtijds de goden zag en tot wie men zich richtte voor de dagelijkse beslommeringen. Heel wel mogelijk waren dit landgeesten of

geesten als de eerder genoemde witte wieven en voorouders. Wellicht is hiervoor bewijs te vinden in de Edda, want Alven en Asen worden een aantal keer in één adem genoemd. Het oudnoordse *alfar* staat voor zoveel als ‘allerlei natuurgeesten’. Hier is mogelijk een vergelijk te zien met animisme dat doorgaans uitgaat van alle mogelijke geesten verbonden met plekken als rivieren, rotsen, heuvels, bossen en wat dies meer zij, dit afhankelijk van het landschap.

De voorouderlijke geesten

Een andere groep geesten waarvan eveneens gezegd kan worden dat hun aandacht gemiddeld genomen op ons – hun nageslacht – is gericht, zijn de voorouders. Dat lijkt me nogal wiedes, want ze zijn immers zelf mens geweest, korter of langer geleden. Wanneer wordt gesproken van voorouders kan het gaan over voorouders in het algemeen, en daarmee bedoel ik alle mensen die ooit geleefd hebben, of over de familielijn – de rechtstreekse lijn waaruit we voortkomen: ouders, grootouders, betovergrootouder, oudouders, stamouders en zo verder terug, maar natuurlijk ook tantes, ooms, oudtantes, oudooms, neven, nichten enzovoorts. Ik denk dat het voorouderlijk veld verbonden is van wat het collectief onderbewustzijn wordt genoemd. Binnen germaans heidendom richten we ons voor een belangrijk deel op het germaanse gedeelte van het collectief onderbewustzijn en het germaanse voorouderveld. Meestal ervaar ik zoals ik al aangaf de voorouders als een collectief. In contact met de hen kan dit soms verwarrend zijn, want vele stemmen spreken als één stem, terwijl tegelijk meerdere stemmen hoorbaar kunnen zijn. Eén of twee daarvan klinken nogal eens luider dan de anderen en daar richt ik mijn aandacht dan maar op.

Zoals ik het zie blijven de opgedane ervaringen, de kennis, de herinneringen en wat dies meer zij ergens op een of andere manier bestaan, een blauwdruk van de gestalte en persoonlijkheid uit een bepaald leven. Dit wordt om het zo te zeggen opgeslagen in de oerlagen zoals verderop ter sprake zal komen, maar ook in een gemeenschappelijk voorouderveld. Ik heb er al lang geleden bij bedacht dat mogelijk een aantal zielen van voorouders voor kortere of langere tijd dit voorouderveld zagezegd beheren en er zorg voor dragen. Ik neem aan dat deze taak vrijwillig door wisselende doden op zich genomen wordt.

Mijn denkwijze de voorouders als collectief te zien, wordt zo af en toe onderuit gehaald, omdat er dan ineens een eenling opduikt. Dat kan iemand zijn die nog maar recent is overleden of iemand die al veel langer dood is. Er zijn mensen die al bij leven bewust de keuze maken om wakker te blijven na overlijden om bijvoorbeeld hun familie of meer in algemeen mensen in Midgard bij te blijven staan of om een andere taak op zich te nemen.

Uitgaande van reïncarnatie is het onlogisch dat alle zielen die ooit geleefd hebben zich in de hallen van de voorouders of op andere plekken in de onstoffelijke werelden bevinden. Me dunkt dat het daar dan ondertussen vele malen meer overbevolkt zou moeten zijn dan op dit ondermaanse, ook al bestaan tijd en ruimte niet in de andere werelden. Volgens mij gaan de meeste zielen verder en naast wedergeboorte in Midgard lijkt het mij hoogst waarschijnlijk dat er nog andere plaatsen in het heelal

of daarbuiten zijn met vormen van leven waar een ziel heen kan gaan of van waaruit deze terugkeert.

De elfen, dwergen en reuzen

Na goden en voorouderlijke geesten is het nu tijd om drie andere duidelijk herkenbare groepen te bespreken, te weten: elfen, dwergen en reuzen. Waar reuzen en dwergen een eigen wereld hebben, kent het elfenvolk vele verblijfplaatsen in de Negen Werelden. Sommige onder de lezers zullen zich nu wellicht afvragen waarom ik Lichtalfheim (oudnoords *Alfheimr* of *Ljósálfheimr*) niet als elfenwereld noem. Hier ligt een eenvoudige verklaring aan ten grondslag namelijk dat lichtelfen en voorouders beide als bewoners van deze wereld aangemerkt worden. Persoonlijk ervaar ik Lichtalfheim noch nadrukkelijk als elfenwereld, noch als een voorouderwereld. Het is een aangename en zachtaardige wereld om tijdens een trance-reis in te vertoeven. Hoe dit voor andere mensen is laat ik open. Daarnaast kan ik als argument aanvoeren dat het oudnoordse *Ljósálfar* alleen slaat op een bepaald type elf, volgens Snorri de lichtelfen. De oostenrijkse germanist en filoloog Rudolf Simek vraagt zich af of Snorri engelen als voorbeeld heeft genomen voor zijn beschrijving van de lichtelfen, want hij beschrijft hen als nog mooier dan de zon.²

De reuzen-, elfen- en dwergenvolkeren zijn over het algemeen redelijk op zichzelf te noemen, het ene volk nog meer dan het andere is mijn ervaring. Het was pas jaren na mijn ontmoeting met de goden dat ik hen beter heb leren kennen en steeds meer waardering voor hen ben gaan krijgen. We steken op allerlei vlakken nogal anders in elkaar. Maar met wat goede wil van beide kanten leer je elkaar kennen en vind je uit hoe met elkaar om te gaan.

Van deze volken heeft zeker niet elk individu de behoefte aan contact met mensen. Daarom raad ik mensen die contact met hen willen zoeken aan daar rekening mee te houden en dit te respecteren. In de loop van de tijd hebben een aantal individuen van de genoemde groepen zich kenbaar gemaakt, er hebben zich vriendschappen ontwikkeld en er zijn namen bedacht om hen mee aan te kunnen spreken.

Ik roep vaak in het algemeen de reuzen, de elfen en de dwergen aan en dan merk ik wel wie er aan de oproep gehoor geven. Meestal zijn dat diegenen waar ik een band mee heb opgebouwd, maar af en toe duikt er een op die ik nog niet ken. Soms komt deze daarna vaker, maar het kan ook bij die ene keer blijven. In mijn aanroepen zit altijd een zin waarmee ik aangeef dat ik geesten bedoel die mij en mensen in het algemeen goed gezind zijn. Dat soort kleinigheden zijn nogal van belang, zeker voor de veiligheid.

De omgangsvormen

In mijn omgangsvormen met wezens uit andere werelden en hoe ik wil dat ze met mij omgaan, hanteer ik grotendeels mijn maatstaf ten opzichte van mensen. Een paar kernbegrippen voor mij daarbij zijn: respect, eerlijkheid, voorkomendheid, inclusiviteit en het respecteren van elkaars grenzen. Ik streef er over het algemeen naar andere mensen wellevend en met respect tegemoet te treden en ik verwacht dit ook van

hen naar mij. Hetzelfde geldt dus voor wezens uit andere werelden. Het is voor mij bevreemdend ineens met een andere maat te gaan meten als het om geesten of goden gaat en van hen gedrag te aanvaarden dat tegen mijn wezen ingaat alleen maar om het feit dat ze onstoffelijk zijn. Ongetwijfeld begrijp ik de geesten en goden maar ten dele, eenvoudigweg omdat veel mijn begripsvermogen als mens te boven gaat. Maar dat geldt wel voor meer dingen en ik ga ervan uit dat goden en geesten ook lang niet alles van mensen kunnen doorgronden. Dat zijn redenen mijn mens-zijn als maatstaf te hanteren, want het is wel zo prettig als het behapbaar blijft. Echter, het besef dat er veel is dat voorbij gaat aan het menselijk bevattingsvermogen getuigt naar mijn mening van inzicht en gezond verstand.

Hiermee komt dit hoofdstuk ten einde waarin de achtergrond, anders gezegd het decor, voor rituelen binnen het germaanse veld is geschetst. Trekken we deze metafoor van toneelspel door dan zijn het naast ons mensen geesten als de reuzen, de voorouders en de goden, die vaak op verzoek, maar regelmatig ook uit zichzelf, ten tonele kunnen verschijnen in een ritueel. Voor sommige onder de lezers is voorgaande mogelijk een eerste kennismaking met de Negen Werelden, waar andere al de nodige persoonlijke ervaringen hebben opgedaan en er een heel eigen voorstelling van hebben. Het uitwisselen van persoonlijke ervaringen is vaak een bron van inspiratie, kan verrijken en nieuwe inzichten opleveren.

Voor een nadere kennismaking of verdere verdieping in het germaanse veld blijven beide Edda's en afgeleiden daarvan een belangrijk deel van het bestaande bronmateriaal. Echter: naast decor is er meer nodig voor een ritueel zoals rekwisieten, vormgeving, rolverdeling, een draaiboek en daar gaan de eerst volgende hoofdstukken over.

Noten

1. Nordvig, *Ásatrú for beginners*, blz. 52 – 53
2. Simek, *Dictionary of Northern Mythology*, blz. 188

HOOFDSTUK 2

BETEKENIS

